

ในระบบเศรษฐกิจแบบปิด (closed economy) อุปสงค์รวม (AD) จะประกอบด้วย การบริโภค (C) การลงทุน (I) และการใช้จ่ายของรัฐบาล (G) แต่ถ้าเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเปิด (open economy) ที่มีการค้ากับต่างประเทศ อุปสงค์รวมจะประกอบด้วย การบริโภค การลงทุน การใช้จ่ายของรัฐบาล และผลสุทธิจากการค้าต่างประเทศ ($X - M$)

ในระบบเศรษฐกิจแบบปิด $AD = C + I + G$

ในระบบเศรษฐกิจแบบเปิด $AD = C + I + G + (X - M)$

X = มูลค่าสินค้าส่งออก (export)

M = มูลค่าสินค้านำเข้า (imports)

$X - M$ = net export (ถ้ามูลค่าสินค้าส่งออก (X) มากกว่ามูลค่าสินค้านำเข้า (M)

ตัวเลขดุลการค้าจะเป็นบวก คือเกินดุล แต่ถ้า X น้อยกว่า M ตัวเลขดุลการค้าระหว่างประเทศจะเป็นลบคือขาดดุล

ก. การนำสินค้าเข้า (Import หรือ M) เป็นรายจ่ายที่ครัวเรือน (household) ผู้ประกอบการ (entrepreneur) และรัฐบาล สั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศ ตามปกติปริมาณการสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศ (M) จะสัมพันธ์กับรายได้ประชาชาติ คือ เมื่อมีรายได้ประชาชาติสูงขึ้นปริมาณการสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศก็จะเพิ่มขึ้นด้วย แต่กรณีไม่มีรายได้ ความต้องการสินค้าต่างประเทศก็อาจเกิดขึ้นได้ สมการการนำเข้าจะเป็นดังนี้ : -

$$M = M_a + mY$$

M_a = การสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศเมื่อ $Y = 0$

m = Marginal Propensity to Import (MPM)

$MPM = \frac{\Delta M}{\Delta Y}$ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อรายได้สูงขึ้นจะมีความโน้มเอียงที่จะสั่งซื้อสินค้าเข้าเพิ่มขึ้นอย่างไร

ข. ตัวทวีของการส่งออก (Foreign Multiplier หรือ K_f) การส่งออกออกไปขายต่างประเทศ มีผลให้ได้รับเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์รวมที่มีผลทำให้รายได้ประชาชาติเปลี่ยนแปลงไปทำนองเดียวกับการเปลี่ยนแปลงของ C, I และ G ด้วยการทำงานของตัวทวี

$$Y = k \cdot \Delta AD$$

$$Y = k(C + 1 + G + IX - M)$$

แต่เนื่องจากการค้าระหว่างประเทศนั้น นอกจากจะมีการส่งสินค้า (X) แล้ว ยังมีการนำเข้า (M) ซึ่งเป็นตัวรั่ว (leakage) ในระบบเศรษฐกิจของประเทศ เพราะการจ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าจากต่างประเทศนี้ ทำให้ประเทศต้องสูญเสียเงินตราต่างประเทศออกไป ทำให้ปริมาณเงินจำนวนหนึ่งหายไปจากวงจรหมุนเวียน คล้ายกับรายได้ที่ถูกเก็บออมไว้ M จะสูงหรือต่ำสังเกตได้จากมูลค่าของสินค้านำเข้าเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น คือ Marginal Propensity to Imports (MPM)

ฟังก์ชันการส่งออก (export function)

$$X = \bar{X}$$

แสดงว่า รายได้จากการส่งออกไม่สัมพันธ์กับรายได้ประชาชาติ

$$\boxed{MPM = \frac{\Delta M}{\Delta Y}}$$

ค่าของ MPM จะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับ : -

- (1) ระบบภาษีศุลกากรที่เก็บจากสินค้านำเข้า
- (2) ระบบการผลิตของประเทศ
- (3) รสนิยมของคนในประเทศ
- (4) ราคาสินค้าที่ผลิตได้ภายใน เทียบกับสินค้าจากต่างประเทศ

ค่าของ MPM นี้จะสูงหรือต่ำก็ตาม ย่อมมีผลทำให้การขยายตัวของรายได้ประชาชาติจากการเพิ่มปริมาณสินค้าส่งออกเกิดขึ้นได้ไม่เต็มที่ ดังเช่นกรณีที่มีได้มีการนำสินค้าเข้าประเทศเลย เพราะในกรณีที่มีการส่งสินค้าเข้าเพิ่มขึ้น (ΔM) ค่าของตัวทวีของสินค้าออก (k_x) จะเท่ากับ

$$\frac{1}{(1 - MPC) + MPM}$$

สรุป ในระบบเศรษฐกิจแบบปิด ค่าตัวทวี = $\frac{1}{1 - MPC}$

ในระบบเศรษฐกิจแบบเปิด ค่าตัวทวี = $\frac{1}{(1 - MPC) + MPM}$

$$\frac{1}{1 - MPC} > \frac{1}{(1 - MPC) + MPM}$$

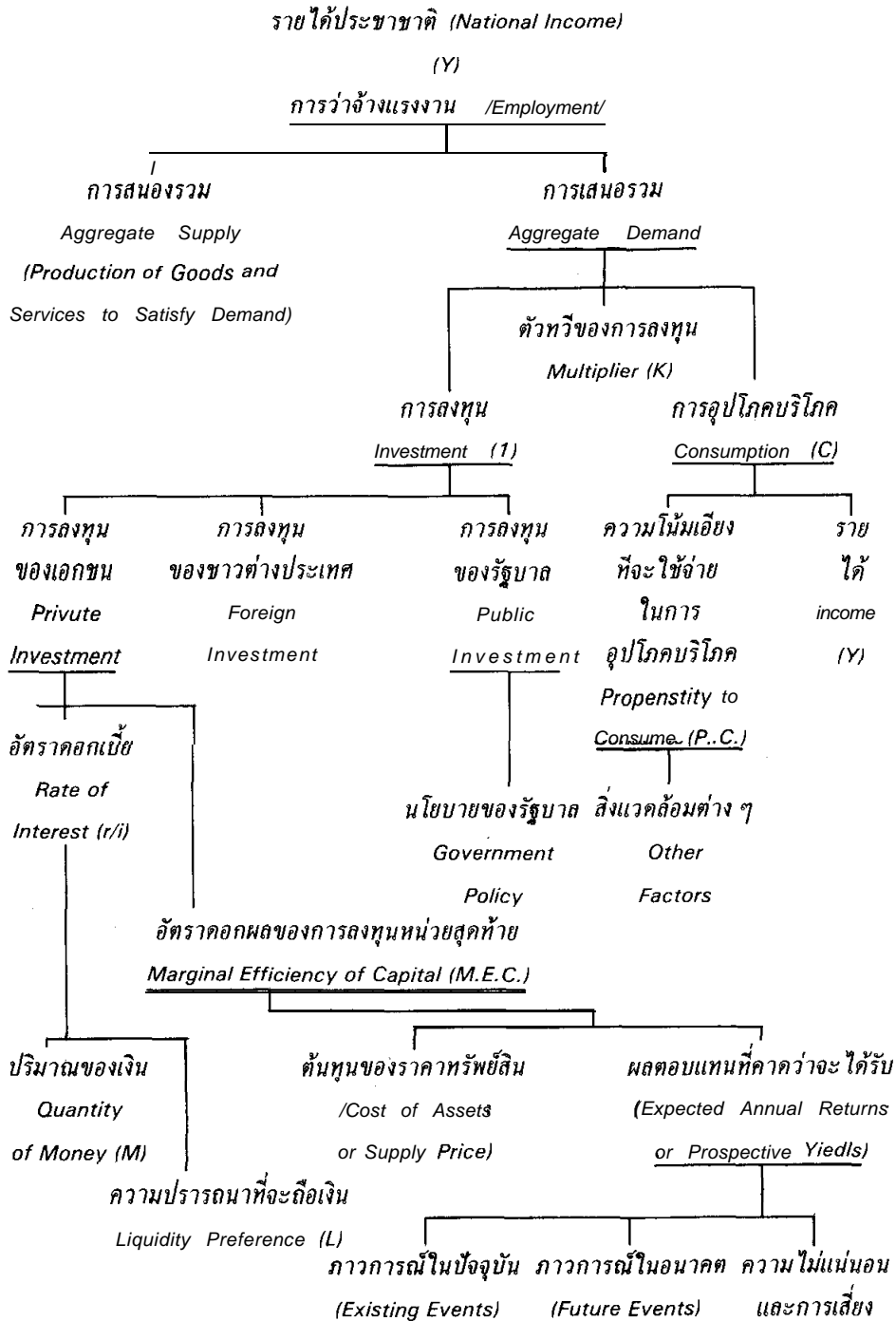
ค่าตัวทวีในระบบเศรษฐกิจแบบเปิดน้อยกว่าในระบบเศรษฐกิจแบบปิด เพราะในระบบเศรษฐกิจแบบเปิดซึ่งมีการค้าระหว่างประเทศนั้น ถึงแม้ว่าประเทศจะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการส่งออก (X) แต่ในขณะเดียวกันก็มีการสูญเสียเงินตราเพื่อสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศ (M) เข้ามา ซึ่งจะเป็นตัวรั่วในระบบเศรษฐกิจ ตัวทวีในระบบเศรษฐกิจแบบเปิดจึงมีค่าน้อยกว่าในระบบเศรษฐกิจแบบปิด ถ้ามีการส่งออกเข้ามาหรือค่าของ MPM สูงเพียงใด ค่าตัวทวีของการส่งออกก็จะลดต่ำลงเพียงนั้น ตัวอย่างเช่น

ถ้าสมมติให้ MPC = 0.80, MPM = 0.20 และมีมูลค่าสินค้าส่งออกเพิ่มขึ้น (X) 2 ล้านบาท แล้ว รายได้ประชาชาติจะเพิ่มขึ้นดังนี้ : -

$$\begin{aligned} \frac{\Delta Y}{\Delta X} &= \frac{1}{(1 - MPC) + MPM} \\ \Delta Y &= \frac{1}{(1 - MPC) + MPM} \times n \times \\ &= \frac{1}{(1 - 0.80) + 0.20} \times 2 = 5 \text{ ล้านบาท} \end{aligned}$$

แต่ถ้าไม่มีการส่งออกเพิ่ม (MPM) ในกรณีนี้รายได้ประชาชาติจะเพิ่มขึ้นเป็น 10 ล้านบาท แต่ในกรณีนี้มีการส่งออกเพิ่ม (MPM) ซึ่งเป็นตัวรั่วในระบบเศรษฐกิจอยู่ด้วย แม้ว่าจะมีการส่งออกเพิ่มขึ้น ในกรณีเช่นนี้ถึงแม้ประเทศมีสินค้าออกเป็นมูลค่า 2 ล้านบาท ก็จะไม่ทำให้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นมากนัก

แผนผังของระบบทฤษฎีการว่าจ้างแรงงาน ดอกเบี้ย และเงินตรา*

*ที่มา : นกุล ประจวบเหมาะ ทฤษฎีการว่าจ้างแรงงาน ดอกเบี้ย และเงินตรา และปัญหาเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนา กรุงเทพฯ : แสงทองการพิมพ์, 2516, หน้า 149.

2. คุณลักษณะของรายได้ประชาชาติ

ตามปกติรายได้ประชาชาติจะอยู่ใน 3 ภาวะด้วยกันคือ ภาวะสมดุล สูงกว่าภาวะสมดุล และต่ำกว่าภาวะสมดุล นักเศรษฐศาสตร์มีความพอใจที่จะให้ระดับรายได้ประชาชาติอยู่ในภาวะสมดุลคือมีอุปสงค์รวมเท่ากับอุปทานรวม⁵ ณ ระดับการจ้างงานเต็มที่ ซึ่งเป็นภาวะที่สินค้าและบริการที่ผลิตออกมาสามารถสนองความต้องการของผู้บริโภคได้พอดี ไม่มีภาวะการว่างงาน ไม่มีภาวะสินค้าล้นตลาดหรือเกิดการขาดแคลนในภาวะที่ได้ดุลยภาพเช่นนี้ รายได้ประชาชาติจะมีระดับสูงขึ้นตามเป้าหมายที่วางไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จึงเป็นภาวะที่ทุกฝ่ายพอใจ

รายได้ดุลยภาพเกิดขึ้นเมื่ออุปสงค์รวม = อุปทานรวม

1. อุปสงค์รวม (Aggregate Demand หรือ AD) หมายถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดของคนทั้งประเทศ

$$AD = C + I + G + F$$

อุปสงค์รวมจึงประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของเอกชน (C) ค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุนของเอกชน (I) ค่าใช้จ่ายของรัฐบาล (G) และมูลค่าส่งออกสุทธิ (F)

2. อุปทานรวม (Aggregate Supply หรือ AS) หมายถึงปริมาณของสินค้าและบริการทั้งหมดที่จะสนองความต้องการของคนทั้งประเทศ

ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเพื่อให้รายได้ประชาชาติสูงขึ้นตามเป้าหมายนั้น รัฐบาลจะต้องพยายามทำให้ระดับรายได้ประชาชาติอยู่ในภาวะสมดุล คือ มีอุปสงค์รวมเท่ากับอุปทานรวมในขณะที่ประเทศ มีการจ้างงานเต็มที่ ซึ่งเป็นภาวะที่สินค้าและบริการที่ผลิตออกมาสามารถสนองความต้องการของผู้บริโภคได้พอดี ไม่มีการว่างงาน ไม่มีภาวะสินค้าล้นตลาดหรือสินค้าขาดตลาดในภาวะที่ได้ดุลยภาพเช่นนี้ รายได้ประชาชาติจะมีระดับสูงขึ้นตามเป้าหมายที่วางไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม จึงเป็นภาวะที่ทุกฝ่ายพอใจ แต่ความเป็นจริงแล้วช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ของแต่ละปีมักเกิดภาวะที่ไม่ได้สมดุล เช่น มีภาวะเงินเฟ้อ ภาวะเงินฝืดเกิดขึ้น และเมื่อเกิดภาวะเงินเฟ้อหรือเงินฝืด ซึ่งเป็นภาวะที่ไม่สมดุลของรายได้ประชาชาติจะทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจขึ้นได้ เช่น มีปัญหาการว่างงานเกิดขึ้น มีภาวะสินค้าราคาแพงจนผู้บริโภคเดือดร้อน

⁵Campbell A McConnell, Economics. Fourth Edition. (New York : McGraw-Hill Book Company, 1969). p.225.

รายได้ประชาชาติอาจตกต่ำลงไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นต้น นักเศรษฐศาสตร์จึงต้องวิเคราะห์สาเหตุเพื่อหาทางแก้ไขให้รายได้ประชาชาติกลับเข้าสู่ภาวะสมดุล ณ ระดับการจ้างงานเต็มที่มี (full employment) โดยเร็ว

การวิเคราะห์การเกิดดุลยภาพของรายได้ประชาชาติอย่างง่าย อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ชั้น คือ

- (1) กรณีไม่มีรัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้อง
- (2) กรณีที่รัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้อง
- (3) กรณีที่มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ

1. กรณีไม่มีรัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้อง ในกรณีนี้สมมติว่ารัฐบาลมิได้เข้ามาเกี่ยวข้องในระบบเศรษฐกิจของประเทศ เราจะพิจารณาเฉพาะบทบาทของภาคเอกชนในทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีอยู่ 2 ทาง คือ (1) บทบาทในการเป็นผู้บริโภคโดยการใช้จ่ายใช้สอยสินค้าและบริการสนองความต้องการของตนและครัวเรือน กับ (2) บทบาทในการเป็นผู้ประกอบการลงทุนผลิตสินค้าและบริการสนองความต้องการของผู้บริโภค ในตอนต่อไปนี้จะวิเคราะห์ว่า การใช้จ่ายเพื่อการบริโภค การออม และการใช้จ่ายเพื่อลงทุนของภาคเอกชนจะก่อให้เกิดดุลยภาพของรายได้ประชาชาติได้อย่างไร โดยมีข้อสมมติ (assumption) ดังนี้.—

- (ก) ให้ราคาสินค้าและราคาปัจจัยการผลิตคงที่
- (ข) การใช้จ่ายลงทุนของภาคเอกชนอยู่ในระดับคงที่เสมอ
- (ค) ระดับการจ้างงานเปลี่ยนแปลงในอัตราเดียวกับการเปลี่ยนแปลงของรายได้
- (ง) ไม่มีรัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้องในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศ
- (จ) ไม่มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ

ในการวิเคราะห์ระดับดุลยภาพของรายได้ประชาชาติดังต่อไปนี้จะเป็นการวิเคราะห์เพียงส่วนเดียว (partial equilibrium) ซึ่งอาจวิเคราะห์ได้ 2 วิธีด้วยกัน คือ.—

(ก) อุปสงค์รวม (Aggregate Demand)	=	อุปทานรวม (Aggregate Supply)
AD	=	AS
(ข) การออม (Saving)	=	การลงทุน (Investment)
S	=	I

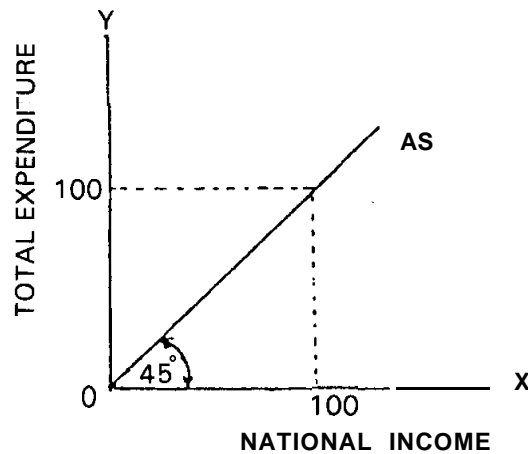
ก. รายได้ดุลยภาพเมื่ออุปสงค์รวมเท่ากับอุปทานรวม ในภาวะรายได้ดุลยภาพ อุปทานรวมหรือผู้ทำการผลิตจะผลิตสินค้าให้พอเพียงกับความต้องการใช้จ่าย หรืออุปสงค์รวมคือภาวะดุลยภาพของรายได้ประชาชาติจะเกิดขึ้นเมื่อ

$$\text{Aggregate Demand (AD)} = \text{Aggregate Supply (AS)}$$

(1) อุปทานรวม (Aggregate Supply) ตามปกติทางด้านผู้ผลิตซึ่งประสงค์กำไรสูงสุด จะตัดสินใจผลิตสินค้าและบริการตามระดับอุปสงค์รวมที่มีอยู่

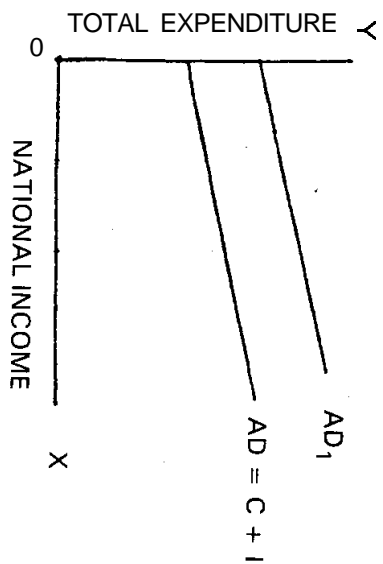
ผลิตผลรวม (total output) = การใช้จ่ายรวม (total expenditure)

ถ้าแสดงด้วยกราฟ เส้นอุปทานรวมจะทำมุม 45 องศากับแกนนอนซึ่งแสดงว่าทุกจุดบนเส้นอุปทานรวม ผลผลิตจะมีมูลค่าเท่ากับรายจ่ายทั้งสิ้น ดังรูป

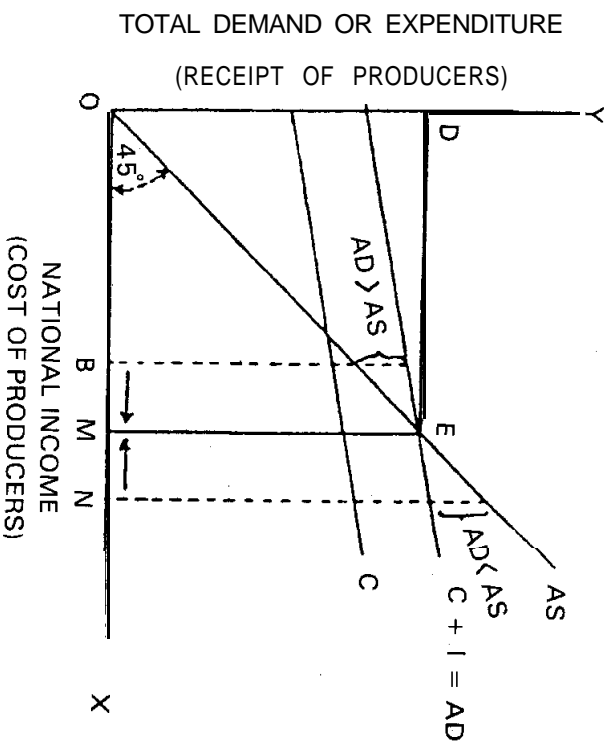

ตามรูป แกนนอน OX คือรายได้ประชาชาติ แกนตั้ง OY คือการใช้จ่ายรวม เส้น AS คืออุปทานรวมซึ่งเริ่มต้นที่ O (origin) และทำมุม 45 องศากับแกนตั้งและแกนนอน แสดงว่าทุกจุดบนเส้นนี้ ผู้ผลิตจะทำการผลิตสินค้าเท่ากับรายจ่ายรวมหรืออุปสงค์รวมพอดี

(2) อุปสงค์รวม (Aggregate Demand) อุปสงค์รวมประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค (C) ค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุน (I) เส้นอุปสงค์รวมมีลักษณะลาดเอียงขึ้นข้างบนจากซ้ายไปขวาและห่างจากจุดกำเนิด (origin) ตามแกนตั้งตามจำนวนนี้เป็นค่าใช้จ่ายอิสระ (autonomous consumption)

(3) รายได้สุดท้ายภาพ ถ้าเราเอารูปที่แสดงเส้นอุปทานกับรูปที่แสดงอุปสงค์มาซ้อนกัน รายได้สุดท้ายภาพจะเกิดขึ้นเมื่ออุปสงค์รวมเท่ากับอุปทานรวม ซึ่งเกิดขึ้น ณ จุดตัดของเส้นอุปสงค์รวมและอุปทานรวม และเมื่ออุปสงค์รวมมากกว่าอุปทานรวมจะมีการปรับตัวเข้าสู่จุดดุลยภาพตัวเอง ดังรูป

ตามรูป สมมติให้แกนนอน OX แสดงรายได้รวม แกนตั้ง OY แสดงรายจ่ายรวม ส่วนเส้น AS คือเส้นอุปทานรวมทำมุม 45 องศากับแกนทั้งสอง แสดงว่าทุกจุดบนเส้นนี้รายจ่ายรวมจะเท่ากับรายได้รวม กล่าวคือ รายได้ที่เพิ่มขึ้นแต่ละหน่วยจะถูกนำไปใช้จ่ายเพื่อผลิต

ทั้งหมด ส่วนเส้น $C + I$ คือเส้นอุปสงค์รวม ซึ่งในที่นี้จะประกอบด้วยรายจ่ายเพื่อการบริโภค (C) กับเพื่อการลงทุน (I) 2 อย่างเท่านั้นเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ เส้น AS ตัดกับเส้น AD ที่จุด E หรือ $AS = AD$ เท่ากันพอดี ซึ่งเป็นจุดดุลยภาพเมื่อรายได้ประชาชาติเท่ากับ OM มีการใช้จ่ายเท่ากับ OD แสดงว่าสินค้าและบริการที่ผลิตได้ทั้งหมดสามารถสนองความต้องการได้พอดี แต่ถ้ารายได้เท่ากับ OB เส้น AD อยู่เหนือเส้น AS หรือ $AD > AS$ สินค้าที่ผลิตได้ไม่พอกับความ ต้องการ จึงมีการขยายการผลิตเพิ่มขึ้นเป็นผลให้รายได้สูงขึ้นจาก OB เป็น OM เข้าสู่จุดดุลยภาพ หรือถ้ารายได้เท่ากับ ON เส้น AD อยู่ต่ำกว่าเส้น AS หรือ $AD < AS$ สินค้าที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ จึงต้องลดปริมาณการผลิตลงเป็นผลให้รายได้ตกต่ำลงจาก ON เป็น OM ซึ่งจะเข้าสู่จุดดุลยภาพอีกครั้งหนึ่ง

ข. รายได้ดุลยภาพเมื่อการออมเท่ากับการลงทุน รายได้ดุลยภาพนอกจากจะพิจารณาทางด้านอุปสงค์รวม (AD) เท่ากับอุปทานรวม (AS) แล้ว ยังอาจพิจารณาทางด้าน การออมกับการลงทุนได้อีกทางหนึ่งด้วย ตามสมการรายได้และรายจ่าย (income and expenditure equation) ของเศรษฐศาสตร์สำนักเคนส์ (Keynesian Economics) แสดงภาวะดุลยภาพของรายได้ประชาชาติ เมื่อการออมที่ตั้งใจ (Planned Saving) เท่ากับการลงทุนที่ตั้งใจ (Planned Saving) ไว้ ดังนี้ : —

$$Y = C + I$$

$$Y = C + S$$

$$S = I$$

เมื่อรายได้อยู่ในระดับอื่นที่การออมที่ตั้งใจไม่เท่ากับการลงทุนที่ตั้งใจ ก็จะมีการปรับตัวจนเข้าสู่ภาวะดุลยภาพที่การออมที่ตั้งใจเท่ากับการลงทุนที่ตั้งใจพอดี

2. กรณีที่รัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้อง ระบบเศรษฐกิจที่มีรัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้อง อุปสงค์จะเท่ากับการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและการลงทุนภาครัฐบาล กับ การใช้จ่ายเงินงบประมาณของรัฐบาล

$$Y = C + I + G$$

$$Y = \text{รายได้ประชาชาติ}$$

$$C = \text{รายจ่ายเพื่อการบริโภคของภาคเอกชน}$$

$$I = \text{รายจ่ายเพื่อการลงทุนของภาคเอกชน}$$

$$G = \text{รายจ่ายในการบริโภคและการลงทุนภาครัฐบาล}$$

การใช้จ่ายของรัฐบาลมีทั้งที่เป็นการใช้จ่ายเพื่อบริโภคและใช้จ่ายเพื่อลงทุน แต่ที่แยกรายจ่ายของรัฐบาลออกจาก $C + I$ ของภาคเอกชนก็เพราะรายจ่ายของรัฐบาลเป็น independent variable ไม่ขึ้นอยู่กับ economic factors อย่างเช่นภาคเอกชน แต่ขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของรัฐบาล และรัฐบาลสามารถจะกำหนดงบประมาณรายจ่ายให้เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ตามนโยบายของรัฐบาล

การพิจารณาถึงบทบาทของรัฐบาลในการกำหนดรายได้ประชาชาติที่จำเป็นต้องพิจารณาถึงผลการจัดเก็บภาษีอากรซึ่งเป็นส่วนรั่วไหล (leakage) จากรายได้เช่นเดียวกับการออมซึ่งดุลยภาพของรายได้ประชาชาติในกรณีที่มีรัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้องอาจพิจารณาได้ดังต่อไปนี้ : -

$$\text{อุปสงค์รวม (AD), } Y = C + I + G \dots\dots\dots(1)$$

$$\text{อุปทานรวม (AS), } Y = Y_d + T \dots\dots\dots(2)$$

$$Y_d = \text{รายได้สุทธิของบุคคล}$$

$$T = \text{จำนวนภาษีอากรที่รัฐบาลจัดเก็บจากภาคเอกชน}$$

$$Y_d = C + S \dots\dots\dots(3)$$

แทนค่า (3) ใน (2) จะได้ $Y = C + S + T \dots\dots\dots(4)$

ดุลยภาพของรายได้ในกรณีที่มีรัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้องเกิดขึ้นเมื่อ (1) = (4) นั่นคือ

$$C + I + G = C + S + T$$

$I + G = S + T$

$I + G$ = ส่วนกระตุ้น (injections) ในระบบเศรษฐกิจ

$S + T$ = ส่วนรั่วไหล (leakages) ในระบบเศรษฐกิจ

ดุลยภาพของรายได้ประชาชาติในกรณีที่มีรัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้องจึงเกิดขึ้นเมื่อ

$I + G$ เท่ากับ $S + T$ พอดี

3. กรณีที่เป็นระบบเศรษฐกิจแบบเปิด นักศึกษาคงจะจำได้ว่า ระบบเศรษฐกิจอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

— ระบบเศรษฐกิจแบบปิด (closed economy), $Y = C + I + G$

— ระบบเศรษฐกิจแบบเปิด (open economy), $Y = C + I + G + (X - M)$

ในกรณีที่เป็นระบบเศรษฐกิจแบบเปิดซึ่งมีการติดต่อซื้อขายแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศอย่างเช่นกรณีของประเทศไทย กิจกรรมทางเศรษฐกิจจะมีรูปแบบสลับซับซ้อนมากกว่าระบบเศรษฐกิจแบบปิดตามที่วิเคราะห์มาแล้วในตอนต้น

เมื่อประเทศมีการติดต่อซื้อขายแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศ รายได้ประชาชาติทางด้านรายจ่ายหรืออุปสงค์รวม (AD) จะเป็นดังนี้

$$Y = C + I + G + F$$

$$Y = C + I + G + (X - M) \dots\dots\dots(1)$$

$$F = X - M$$

$$F = \text{การส่งออกสุทธิ (net export)}$$

$$X = \text{มูลค่าสินค้าส่งออก (Exports)}$$

$$M = \text{มูลค่าสินค้านำเข้า (Imports)}$$

ดุลการค้าสมดุล (Trade Balance), $X = M$
ดุลการค้าเกินดุล (Trade Surplus), $X > M$ ($X - M > 0$ มีค่าเป็นบวก)
ดุลการค้าขาดดุล (Trade Deficit), $X < M$ ($X - M < 0$ มีค่าเป็นลบ)

ส่วนรายได้ประชาชาติทางด้านรายจ่ายหรืออุปทานรวม (AS) จะประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

$$Y = C + S + T \dots\dots\dots(2)$$

$$T = \text{จำนวนภาษีอากรทั้งหมด (แทนรายได้ของรัฐบาล)}$$

ดุลยภาพของรายได้ประชาชาติในกรณีที่เป็นระบบเศรษฐกิจแบบเปิดซึ่งมีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศจะเกิดขึ้น (1) = (2)

$$C + I + G + X - M = C + S + T$$

หรือ $C + I + G + X = C + S + T + M$

นั่นคือ $I + G + X = S + T + M$

ในกรณีประเทศมีดุลการค้าเกินดุล ($X > M$) ค่าของตัว F เป็นบวก จะทำให้ $C + I + G + F$ สูงขึ้น และรายได้ดุลยภาพของประเทศก็จะสูงขึ้นด้วย แต่จะเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเพียงโดยอ้อมขึ้นอยู่กับค่าของ “ตัวทวีของการส่งออก (k_f)”

3. ภาวะเงินเฟ้อและภาวะเงินฝืด

ต่อไปนี้นักศึกษาจะได้ทำความเข้าใจว่า เงินเฟ้อ เงินฝืด คืออะไร มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างไร และเมื่อประเทศมีภาวะเงินเฟ้อหรือภาวะเงินฝืดเกิดขึ้น เราจะมีหนทางแก้ไขอย่างไรบ้าง

1. ภาวะเงินเฟ้อ (Inflation) เป็นภาวะที่ระดับสินค้าโดยทั่ว ๆ ไปเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว⁶ ระดับราคาในที่นี้มิได้หมายถึงเฉพาะสินค้าอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น ข้าวสารหรือปากกาหรือหนังสือเท่านั้น แต่เราหมายถึงระดับราคาของสินค้าทุกประเภทเป็นการทั่วไปที่มีความจำเป็นต่อการครองชีพของประชาชน ซึ่งนักศึกษาจะดูได้จากดัชนีราคาผู้บริโภค (Consumer's Price Index) ซึ่งในกรณีของประเทศไทย กระทรวงพาณิชย์จะเป็นหน่วยงานจัดทำขึ้นเสนอต่อประชาชนทั่วไป เพื่อให้ประชาชนรู้ถึงระดับราคาสินค้าและบริการโดยทั่วไป

ก. ขนาดของภาวะเงินเฟ้อ เราอาจแบ่งภาวะเงินเฟ้อที่เกิดขึ้นได้เป็น 3 ขนาด คือ

1. ภาวะเงินเฟ้ออย่างอ่อน (Mild Inflation) เป็นภาวะที่ระดับสินค้าโดยทั่ว ๆ ไปค่อย ๆ สูงขึ้นประมาณร้อยละ 1 – 5 ต่อปี ภาวะเงินเฟ้อในระดับนี้ยังไม่มีผลเสียต่อเศรษฐกิจของประเทศ แต่กลับจะเป็นผลดีเพราะในระยะที่ราคาสินค้าเริ่มสูงขึ้นนี้ จะจูงใจให้ผู้ผลิตลงทุนขยายการผลิตมากขึ้น เมื่อมีการลงทุนมีการใช้ปัจจัยการผลิต

2. ภาวะเงินเฟ้ออย่างปานกลาง (Moderate Inflation) เป็นภาวะที่ระดับราคาสินค้าโดยทั่ว ๆ ไปสูงขึ้นร้อยละ 5 แต่ไม่เกินร้อยละ 20 ต่อปี ดังเช่นเมื่อปี พ.ศ. 2523 ดัชนีราคาผู้บริโภคของไทยเราเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 19.7 เป็นต้น เมื่อสินค้านี้ราคาแพงขึ้น ค่าครองชีพของประชาชนสูงขึ้น ผู้ที่มีรายได้ประจำ ได้แก่ ข้าราชการ ลูกจ้างคนงาน ตลอดจนพนักงานตามบริษัท ห้างร้าน จะเดือดร้อนไม่พอกินพอใช้ และถ้ามีการเรียกร้องค่าจ้างแรงงานให้สูงขึ้น ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นก็จะเป็นผลทำให้ราคาสินค้าเพิ่มสูงขึ้นอีก

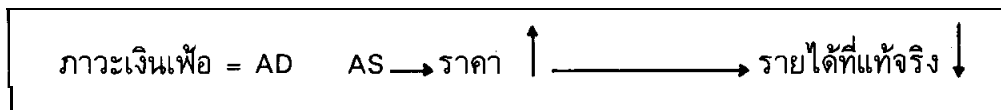
3. ภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง (Hyper Inflation) เป็นภาวะที่ระดับราคาสินค้าโดยทั่ว ๆ ไปสูงขึ้นเกินกว่าร้อยละ 20 ต่อปี ราคาสินค้าและบริการจะสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และค่าของเงินจะตกต่ำลง อย่างเช่น เดิมเราเคยใช้เงิน 100 บาท ซื้อข้าวสารได้ 1 ถัง ต่อไปถ้าเกิดเงินเฟ้ออย่างรุนแรงจนข้าวสารราคาสูงขึ้นเป็นถึงละ 200 บาท เงิน 100 บาท เราจะซื้อข้าวสารได้เพียงครึ่งถังเท่านั้น ภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรงเช่นนี้จะทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจต้องชะงักงัน และอาจนำความหายนะมาสู่เศรษฐกิจของประเทศได้

ข. สาเหตุของภาวะเงินเฟ้อ เงินเฟ้อมีสาเหตุมาจากทั้งทางด้านอุปสงค์รวมและอุปทานรวม ในขณะที่รายได้ประชาชาติได้ดุลยภาพในระดับที่มีการจ้างงานเต็มที่อยู่แล้ว ถ้ามีเหตุการณ์ที่ทำให้อุปสงค์รวมเพิ่มขึ้นในขณะที่อุปทานรวมคงที่ก็อาจเกิดเงินเฟ้อขึ้น หรือถ้าอุปสงค์รวมคงที่ แต่

⁶Campbell R. McConnell. *Economics*. Fourth Edition. (New York : McGraw-Hill Book Company, 1969), p.202.

อุปทานรวมลดลงก็อาจเกิดเงินเพื่อขึ้นเช่นกัน ภาวะเงินเพื่ออาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ แต่ที่สำคัญมักเกิดจากสาเหตุ 2 ประการ คือ

1. ภาวะเงินเพื่อที่เกิดจากแรงดึงของอุปสงค์ (Demand Pull Inflation) เกิดขึ้นเนื่องจากอุปสงค์รวม (AD) หรือความต้องการสินค้าและบริการของประชาชนมีมากกว่าอุปทานรวม (AS) จำนวนสินค้าและบริการที่ผลิตได้

เมื่ออุปทานรวม (AD) เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว จนเกินความสามารถของประเทศที่จะทำการผลิตได้เนื่องจากการจ้างงานเต็มที่อยู่แล้ว เมื่อความต้องการซื้อ มีมาก แต่สินค้ามีไม่พอขาย ผู้ขายก็จะถือโอกาสขึ้นราคา ทำให้ระดับราคาสินค้าและบริการโดยทั่วไปสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว จนเกิดภาวะเงินเพื่อขึ้นในที่สุด

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้อุปสงค์รวมหรือความต้องการซื้อของประเทศมีมากเกินไปจนเกิดภาวะเงินเพื่อขึ้นก็คือ

(ก) ปริมาณเงิน ได้แก่ เหยี่ยวกษาปณ์ ธนบัตร ที่อยู่ในมือประชาชน เงินฝากกระแสรายวัน ถ้าธนาคารกลาง (ในกรณีของไทยก็คือธนาคารแห่งประเทศไทย) พิมพ์ธนบัตรออกมาใช้หมุนเวียนมากเกินไป ปริมาณการใช้จ่ายในตลาดสูงขึ้น อาจทำให้เกิดภาวะเงินเพื่อได้ง่าย เพราะผลผลิตจะเพิ่มขึ้นไม่ทันกับปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้น

(ข) ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของประชาชน ถ้ามีเหตุการณ์ที่ทำให้ประชาชนใช้จ่ายเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจนสินค้าไม่พอกับความต้องการ เช่น เกิดภาวะสงคราม เกิดข้าวยากหมากแพง เป็นต้น ประชาชนจะตื่นตระหนกต่อเหตุการณ์และพากันซื้อหาสินค้ามากักตุนไว้ เมื่อประชาชนมีความต้องการมากกว่าจำนวนสินค้าที่ผลิตได้ ราคาสินค้าจะสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว จนเกิดภาวะเงินเพื่อขึ้นได้

(ค) ค่าใช้จ่ายของรัฐบาล รัฐบาลของประเทศด้อยพัฒนา มักมีงบประมาณขาดดุล คือ มีรายได้น้อยกว่ารายจ่ายเพื่อทุ่มเงินงบประมาณรายจ่ายจำนวนมากเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เช่น ใช้จ่ายเงินจำนวนมากสร้างถนนหนทาง ขยายกิจการไฟฟ้าประปาเหล่านี้ทำให้เกิดความต้องการสินค้าต่าง ๆ เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ถ้าหากการผลิตขยายสินค้าไม่ทันกับความต้องการของรัฐบาลก็อาจเป็นเหตุให้เกิดภาวะเงินเพื่อขึ้นได้

(ง) รายได้จากการค้าต่างประเทศ ในกรณีที่ประเทศมีดุลการค้าระหว่างประเทศเกินดุล คือ สามารถส่งสินค้าออกไปขายมีมูลค่าสูงกว่าสินค้าที่สั่งเข้ามา รายได้จะหลังไหลเข้าประเทศ ประชาชนจะมีเงินจับจ่ายใช้สอยมากขึ้น ถ้าสินค้าที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับความต้องการ ก็อาจเป็นเหตุให้เกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้นได้

2. ภาวะเงินเฟ้อที่เกิดจากแรงผลักดันของต้นทุนการผลิต (Cost Push Inflation) เกิดขึ้นเพราะผู้ผลิตมีต้นทุนการผลิตสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น ลูกจ้างคนงานรวมตัวกันเรียกร้องค่าจ้างให้สูงมากเกินไปทำให้อัตราค่าจ้างแรงงานถูกกำหนดขึ้นมาโดยมิได้เป็นไปตามกฎของอุปสงค์และอุปทาน หรือกรณีที่กลุ่มโอเปกซ์ขึ้นราคาน้ำมันให้สูงขึ้น เป็นต้น ทให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ผู้ผลิตอาจต้องลดปริมาณการผลิตลง หรือทำการผลิตเท่าเดิม แต่จะเพิ่มราคาสินค้าให้สูงขึ้น ราคาสินค้าโดยทั่ว ๆ ไปจะสูงขึ้นอย่างรวดเร็วอันเป็นทางทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้นได้

ภาวะเงินเฟ้อจะทำให้การแจกแจงรายได้และทรัพย์สินของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปซึ่งมีฝ่ายได้เปรียบและเสียเปรียบ เช่น

ฝ่ายได้เปรียบ

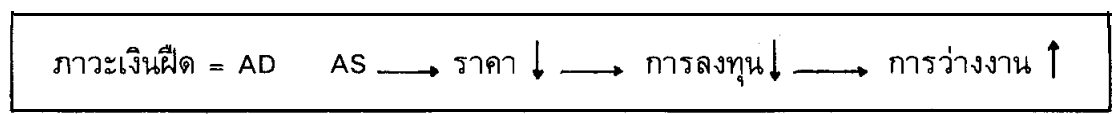
- ลูกหนี้
- ผู้ประกอบธุรกิจ
- ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ฝ่ายเสียเปรียบ

- เจ้าหนี้
- ผู้มีรายได้ประจำ

ส่วนผลของภาวะเงินเฟ้อนั้นจะมีผลในทางตรงข้ามกับการเกิดภาวะเงินเฟ้อ

2. ภาวะเงินฝืด (Deflation) เป็นภาวะที่ระดับราคาสินค้าโดยทั่ว ๆ ไปลดลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการ แต่ที่สำคัญเกิดขึ้นจากการที่ประชาชนผู้บริโภคหรือผู้ลงทุนและรัฐบาลได้ใช้เงินซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่าจำนวนสินค้าและบริการที่มีอยู่ในขณะนั้น สินค้าที่ผลิตได้จึงขายไม่ออก จนพ่อค้าอาจต้องลดราคาสินค้าต่าง ๆ ให้ต่ำลง เป็นผลให้ระดับราคาสินค้าและบริการโดยทั่วไปลดต่ำลงอย่างรวดเร็ว เมื่อราคาสินค้าต่ำลง ผู้ผลิตขาดทุน อาจเลิกกิจการหรือลดปริมาณการผลิตลง ผู้ผลิตลดหรือเลิกการจ้างงาน ทำให้มีปัญหาการว่างงานเกิดขึ้นทั่วไป

สาเหตุของภาวะเงินฝืด ภาวะเงินฝืดที่เกิดจากอุปสงค์รวม (AD) มีน้อยกว่าอุปทานรวม (AS) การที่ประชาชนและรัฐบาลมีอำนาจซื้อน้อยลงอาจเป็นเพราะ

(1) มีสาเหตุที่ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินต่าง ๆ ให้สินเชื่อแก่ประชาชนน้อยลง เช่น ธนาคารกลางจำกัด การให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ ประชาชนนำเงินไปฝากธนาคารน้อย ทำให้ธนาคารพาณิชย์มีเงินให้กู้ยืมน้อยลง เป็นต้น

(2) รัฐบาลมีงบประมาณเกินดุล คือ ใช้จ่ายเงินงบประมาณน้อยกว่ารายได้จากภาษีอากรที่เก็บได้จากราษฎร ทำให้ปริมาณเงินที่ออกจากรัฐบาลไปสู่ประชาชนน้อยลง

(3) มีเหตุการณ์ที่ประชาชนนิยมเก็บเงินไว้มากกว่าที่จะจับจ่ายใช้สอย เช่น ประชาชนนิยมเก็บออมเพื่ออนาคตมากขึ้น รัฐบาลควบคุมการซื้อขายสินค้าเงินผ่อน เป็นต้น

(4) รัฐบาลจัดเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้ามากขึ้น ทำให้ผู้มีรายได้สูง ๆ ต้องเสียภาษีให้รัฐบาลมากขึ้น และมีรายได้หลังจากเสียภาษีลดน้อยลง เมื่อมีรายได้น้อยลงอาจจับจ่ายใช้สอยน้อยลงกว่าเดิม

3. ภาวะเงินตึง (Tight Money) “เป็นภาวะทางเศรษฐกิจที่ปริมาณเงินที่มีอยู่สำหรับการให้กู้ยืมไม่เพียงพอกับความต้องการในการกู้ยืม” ภาวะเงินตึง (Tight Money) ตรงกันข้ามกับภาวะเงินง่าย (Easy Money) และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระยะสั้น มักเกิดขึ้นในขณะที่การลงทุนกำลังขยายตัว เมื่อเกิดภาวะเงินตึงจึงไม่มีผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศเพราะจะทำให้การขยายการลงทุนต้องชะงักงัน เกิดการล้มละลายในธุรกิจขนาดเล็ก และมีผลต่อเนื่องทำให้การผลิต การจ้างงาน และรายได้ของคนทั่วไปลดลง ภาวะเงินตึงจึงต่างกับภาวะเงินฝืด (Deflation) กล่าวคือ ภาวะเงินฝืดเป็นภาวะที่ปริมาณเงินหมุนเวียนมีน้อยกว่าปริมาณสินค้าและบริการที่มีอยู่ ทำให้ระดับราคาสินค้าโดยทั่วไป (general price) ต่ำลง

ก. สาเหตุของภาวะเงินตึง ภาวะเงินตึงที่เกิดขึ้นอาจมีสาเหตุมาจากภายในประเทศ และสาเหตุจากภายนอกประเทศ คือ

(1) สาเหตุภายในประเทศ ในกรณีของประเทศไทยเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2521 มีภาวะเงินเฟ้อเนื่องจากต้นทุนสูง (Cost push inflation) เพราะกลุ่มโอเปกขึ้นราคาน้ำมัน ธนาคารแห่งประเทศไทยแก้ไขภาวะเงินเฟ้อโดยใช้นโยบายการเดิม ให้สถาบันการเงินชะลอการขยายตัวของสินเชื่อ ทำให้อุปทานของสินเชื่อขยายตัวในอัตราก้าวหน้าเกินไป ในขณะที่อุปสงค์ของสินเชื่อได้ขยายตัวในอัตราก้าวหน้าสูง

(2) สาเหตุภายนอกประเทศ เนื่องจากทั่วโลกต้องประสบกับภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรงจากการขึ้นราคาน้ำมันของกลุ่มโอเปกเมื่อ พ.ศ. 2521 สินค้านำเข้าจึงมีราคาสูงขึ้น ประเทศไทยต้องขาดดุลการค้าและดุลการชำระเงินมากขึ้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงใช้นโยบายหดตัวทางการเงินเพื่อป้องกันมิให้เงินสำรองลดลง โดยการประกาศเพิ่มอัตรารับช่วง

ซื้อลดตั๋วเงิน (rediscount rate) ให้สูงขึ้น มีผลกระทบต่อธนาคารพาณิชย์ของไทยขอกู้เงินจากต่างประเทศเพื่อนำมาเพิ่มอุปทานของสินเชื่อภายในประเทศให้น้อยลง

ข. การแก้ไขภาวะเงินตึง เมื่อมีภาวะเงินตึงเกิดขึ้น รัฐบาลไทยก็ได้ใช้ทั้งนโยบายการเงินและนโยบายการคลังเข้าแก้ไข ดังนี้

(1) *มาตรการทางการเงิน* ธนาคารแห่งประเทศไทยดำเนินการรับซื้อตั๋วเงินคลังและพันธบัตรรัฐบาลคืนจากสถาบันการเงินต่าง ๆ เพื่อเพิ่มปริมาณสำรองส่วนเกินและเพิ่มปริมาณเงินฝากให้ธนาคารพาณิชย์ กับดำเนินการเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝากให้สูงขึ้น เพื่อระดมเงินฝากจากประชาชนให้สูงขึ้น

(2) *มาตรการทางการคลัง* ในการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศของธนาคารพาณิชย์ไทย รัฐบาลจะเก็บภาษีเงินได้จากดอกเบี้ยที่ผู้ให้กู้ได้รับจากการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศในอัตราร้อยละ 10 ของดอกเบี้ยที่ได้รับ โดยหักภาษี ณ ที่จ่าย ซึ่งจะมีผลทำให้ต้นทุนการกู้ยืมจากต่างประเทศสูงขึ้น ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขภาวะเงินตึงและจูงใจให้มีการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศได้มากขึ้น รัฐบาลจึงประกาศยกเลิกภาษีดังกล่าวเป็นการชั่วคราว

ค. กรณีภาวะเงินตึงเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับภาวะเงินเฟ้อ ในกรณีที่ประเทศมีภาวะเงินเฟ้อเนื่องจากต้นทุนการผลิตสูง (Cost push inflation) เช่น ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงสูงขึ้น ค่าแรงงานสูงขึ้น เหล่านี้จะมีผลทำให้ราคาสินค้าโดยทั่ว ๆ ไปสูงขึ้น ทั้ง ๆ ที่ปริมาณเงินหมุนเวียนมิได้สูงเกินไป เมื่อเทียบกับปริมาณสินค้าและบริการ ภาวะเงินเฟ้อที่เกิดจากแรงดันของต้นทุนนี้มีผู้เสนอให้ใช้ภาวะ “ราคาเพ้อ” แทนภาวะ “เงินเฟ้อ” เพราะภาวะเช่นนี้ราคาสินค้าจะสูงขึ้นอย่างเดียวโดยที่ปริมาณเงินอาจไม่ได้มีมากเกินไป และภาวะเงินเฟ้อที่เกิดจากแรงดันของต้นทุนย่อมเกิดขึ้นได้พร้อม ๆ กับภาวะเงินตึง ซึ่งเป็นภาวะที่เกิดขึ้นในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2521 ถึง 2522 เป็นภาวะที่มีเงินตึงเกิดขึ้นเนื่องจากมีผู้ต้องการเงินเพื่อการลงทุนขยายกิจการ แต่หาแหล่งเงินกู้ได้ไม่เพียงพอ ในขณะที่เดียวกันประเทศต้องประสบกับราคาสินค้าสูงขึ้นเนื่องจากเกิดภาวะเงินเฟ้อจากแรงดันของต้นทุนจากกรณีกลุ่มโอเปคขึ้นราคาน้ำมัน

ง. การแก้ไขภาวะเงินเฟ้อและภาวะเงินฝืด เมื่อประเทศมีภาวะเงินเฟ้อ หรือภาวะเงินฝืดเกิดขึ้น ย่อมเป็นผลเสียต่อการพัฒนาประเทศเพราะจะทำให้รายได้ประชาชาติไม่สูงขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้น เมื่อเกิดภาวะเงินเฟ้อหรือภาวะเงินฝืด รัฐบาลจึงต้องใช้นโยบายการเงินและนโยบายการคลังเข้าแก้ไข ดังต่อไปนี้ : -

1. *การแก้ไขภาวะเงินเฟ้อ* เราอาจจำแนกออกตามสาเหตุของภาวะเงินเฟ้อ คือ

ก. ภาวะเงินเฟ้อที่เกิดจากแรงดึงของอุปสงค์ ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากอุปสงค์รวมมีมากกว่าอุปทานรวมนั้น การแก้ไขอาจทำได้ 2 ทางด้วยกัน คือ

(1) พยายามส่งเสริมให้มีการเพิ่มปริมาณสินค้าและบริการให้เพียงพอกับความต้องการ ซึ่งกระทำได้ยาก เพราะในขณะที่มีการจ้างงานเต็มที่และทรัพยากรถูกนำมาใช้ทำการผลิตอยู่แล้ว และเนื่องจากการผลิตส่วนใหญ่เป็นเรื่องของเอกชน รัฐบาลจะเข้าไปบังคับให้เอกชนเพิ่มการผลิตนั้นย่อมทำได้ยาก และการเพิ่มปริมาณการผลิตก็ต้องใช้เวลาในการสร้างโรงงานและติดตั้งเครื่องจักร

(2) พยายามลดหรือจำกัดความต้องการสินค้าและบริการของผู้บริโภค โดยรัฐบาลใช้มาตรการต่าง ๆ เช่น

(ก) รัฐบาลดึงเอาเงินจากภาคเอกชนมาสู่ภาครัฐบาลให้มากขึ้นโดยใช้งบประมาณเกินดุล คือเก็บภาษีจากรายการให้มากขึ้นและใช้จ่ายเงินงบประมาณให้น้อยลง

(ข) ในกรณีที่เกิดภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง ดังเช่นที่เกิดขึ้นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลจะกำหนดให้มีการปันส่วนสินค้าให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะสินค้าที่มีความจำเป็นต่อการครองชีพตามจำนวนที่กำหนดไว้ เช่น การปันส่วนข้าว เสื้อผ้า ไม้ขีดไฟ เป็นต้น

(ค) รัฐบาลอาจกำหนดอัตราค่าจ้างแรงงานมิให้สูงเกินไปเพื่อควบคุมให้ประชาชนมีอำนาจซื้อต่ำลง และควบคุมราคาสินค้ามิให้สูงเกินไปเพื่อช่วยลดความรุนแรงของภาวะเงินเฟ้อ

การแก้ไขภาวะเงินเฟ้อที่เกิดจากแรงดึงของอุปสงค์ที่ได้ผลดีและรวดเร็ว นั้น ควรหาทางลดอำนาจซื้อของประชาชนลง โดยรัฐบาลอาจใช้นโยบายการเงินและนโยบายการคลังเข้าแก้ไข

ข. ภาวะเงินเฟ้อที่เกิดจากแรงดันของอุปทาน ซึ่งเกิดจากต้นทุนการผลิตสูงขึ้น เช่น ลูกจ้างคนงานเรียกร้องค่าจ้างสูงเกินไป หรือกรณีกลุ่มโอเปกขึ้นราคาน้ำมันสูงเกินไป เป็นต้น รัฐบาลอาจใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิตของผู้ผลิต และควบคุมมิให้เกิดการผูกขาดตัดตอน เช่น กำหนดอัตราค่าจ้างมิให้สูงขึ้น ควบคุมราคาน้ำมันมิให้สูงเกินไปโดยรัฐบาลจ่ายเงินช่วยเหลือบริษัทผู้ขายน้ำมันส่วนหนึ่ง เป็นต้น

2. การแก้ไขภาวะเงินฝืด ภาวะเงินฝืดที่เกิดจากประชาชนมีความต้องการซื้อสินค้าและบริการน้อยกว่าปริมาณสินค้าหรือบริการที่ผลิตได้ ทำให้ขายไม่ออก พ่อค้าอาจต้องลดราคาสินค้าลง เมื่อต้นทุนเท่าเดิม แต่ต้องขายสินค้าราคาต่ำลง ผู้ผลิตจึงต้องเลิกกิจการหรือลดปริมาณการผลิตลง เมื่อผู้ผลิตลดหรือเลิกทำการผลิต เลิกจ้างคนงาน เลิกใช้วัตถุดิบ ก็จะมีผลให้

มีคนว่างงานเกิดขึ้น การแก้ไขภาวะการจ้างแรง อาจทำได้โดยรัฐบาลใช้นโยบายการเงินหรือนโยบายการคลัง ให้เงินไปสู่มือประชาชนให้มากขึ้น เพื่อประชาชนจะได้สามารถจับจ่ายใช้สอยได้มากขึ้น โดยรัฐบาลมีงบประมาณขาดดุลคือ เก็บภาษีจากประชาชนน้อยกว่าเงินที่รัฐบาลใช้จ่ายออกไป เพื่อช่วยให้ประชาชนมีอำนาจซื้อสูงขึ้น

4. การกระจายรายได้ประชาชาติ

ในการพัฒนาเศรษฐกิจนั้นเรามีได้มุ่งหวังเพียงรายได้เฉลี่ยต่อหัว (Per Capita Income) เพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่เรามุ่งที่จะให้มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมอีกด้วย ถ้าประเทศไทยมีรายได้ประชาชาติสูงขึ้นตามเป้าหมายคือ ประมาณร้อยละ 7 ต่อปี แสดงว่าประเทศชาติร่ำรวยขึ้น แต่ถ้าเป็นการร่ำรวยเฉพาะคนบางกลุ่มเท่านั้น ในขณะที่ผู้คนส่วนใหญ่ยังยากจนอดอยากกันอยู่ เช่นนี้ ถึงรายได้ประชาชาติและรายได้เฉลี่ยต่อหัวจะสูงขึ้นก็ตาม เราก็ยังไม่พอใจเท่าใดนัก ทุกคนควรมีฐานะดีมีรายได้ทัดเทียมกันพอสมควร จึงจะเป็นเป้าหมายอันแท้จริงของการพัฒนาประเทศ

ก. การจัดสรรผลผลิต เมื่อท้องถิ่นต่าง ๆ ผลิตสินค้าและบริการออกมาได้แล้ว ก็จะมีการจัดสรรผลผลิตไปยังผู้บริโภคและแบ่งเป็นรายได้ไปยังผู้มีส่วนในการผลิต ดังนั้น การแบ่งสันจึงจำแนกออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

(1) การแบ่งสรรสินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นมาได้ เป็นการแบ่งสรรผลผลิตไปยังผู้บริโภคตามความต้องการ เช่น เกษตรกรปลูกข้าวขายให้ผู้บริโภคในเมือง ชาวสวนเมืองจันทบุรีปลูกเงาะขายให้ผู้บริโภคที่กรุงเทพฯ แพทย์ให้บริการตรวจรักษาที่บ้านคนไข้ เป็นต้น

(2) การแบ่งสรรให้เจ้าของปัจจัยการผลิต เมื่อโรงงานสับปะรดกระป๋องที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ผลิตสับปะรดกระป๋องออกขายได้ ผู้ประกอบการจะแจกจ่ายรายได้ให้แก่ผู้มีส่วนในการผลิตในรูปของค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ย และผลกำไร

ตามปกติรายได้ที่คนเราได้รับในรูปของค่าเช่า ค่าจ้าง ดอกเบี้ย และกำไรมักจะไม่เท่าเทียมกัน

ข. ความหมายของการกระจายรายได้ การกระจายรายได้แบ่งออกเป็น 3 ความหมายคือ

(1) การกระจายรายได้ตามหน้าที่การผลิต หมายถึง การกระจายรายได้ไปยังปัจจัยการผลิตทั้งหลาย รายได้ประชาชาติจะได้รับการจัดสรรไปยังเจ้าของที่ดินในรูปของค่าเช่า คนงานในรูปของค่าจ้าง เจ้าของเงินทุนในรูปของดอกเบี้ย และผู้ประกอบการในรูปของผลกำไร ซึ่งจะแสดงสัดส่วนรายได้ของผู้รับจ้าง เจ้าของที่ดิน เจ้าของเงินทุน และผู้ประกอบการว่า มีความแตกต่างกันอย่างไร และถ้าเราเอาจำนวนประชากรไปหารรายได้ประชาชาติก็จะได้ตัวเลขรายได้เฉลี่ยต่อหัว การกระจายรายได้ตามหน้าที่การผลิตนี้จะไม่สามารถแสดงให้เห็นชัด

ว่า มีความไม่เสมอภาคระหว่างกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด รายได้ประชาชาติได้จัดสรรไปยังบุคคลกลุ่มต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมหรือไม่ เหล่านี้เราจำเป็นต้องวัดจากการกระจายรายได้ระหว่างบุคคล

(2) การกระจายรายได้ระหว่างบุคคลหรือการกระจายรายได้ตามขนาด หมายถึง การกระจายรายได้ระหว่างบุคคลหรือครัวเรือนต่าง ๆ โดยแบ่งออกตามชั้นของรายได้ โดยไม่คำนึงว่าบุคคลหรือครัวเรือนเหล่านั้นเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตประเภทใด

(3) การกระจายรายได้ระหว่างภาค หมายถึง การกระจายรายได้ระหว่างครัวเรือนที่อยู่ในเมือง และระหว่างครัวเรือนที่อยู่ในชนบท การกระจายรายได้ระหว่างครัวเรือนภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ เป็นต้น

ก. การกระจายรายได้ในประเทศกำลังพัฒนา ประเทศกำลังพัฒนาพลเมืองส่วนมากประกอบอาชีพการเกษตรซึ่งยากจนเพราะรายได้ต่ำ มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมจะเป็นดังนี้คือ คนส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 80 เป็นผู้ที่ยากจนและคนส่วนน้อยเพียงร้อยละ 5 เป็นผู้มั่งคั่งร่ำรวย ชีวิตความเป็นอยู่ของคน 2 กลุ่มนี้จึงต่างกันมาก

รัฐบาลของประเทศกำลังพัฒนาจึงพยายามแก้ไขปัญหาคือความยากจนโดยใช้มาตรการทางด้านภาษีอากร เช่น เก็บภาษีทรัพย์สิน ภาษีมรดก ภาษีเงินได้จากกลุ่มคนที่ร่ำรวย แล้วนำมาใช้จ่ายช่วยเหลือกลุ่มคนที่ยากจนเพื่อสร้างคนชั้นกลางให้มีเปอร์เซ็นต์สูงขึ้น

1. ความไม่เท่ากันของรายได้ (Inequality of Income) ตามปกติรายได้ที่บุคคลได้รับในรูปของเงินเดือนค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ย หรือผลกำไรเหล่านี้มักจะไม่ได้เทียบกันซึ่งจะวัดได้ด้วย Lorenz Curve ซึ่งอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างเปอร์เซ็นต์ของประชากรกับเปอร์เซ็นต์ของรายได้ ซึ่งแบ่งปันกันในหมู่ประชากร ความไม่เท่าเทียมกันของรายได้อาจเกิดขึ้นได้ด้วยเหตุหลายประการ เช่น

(1) ความไม่เท่าเทียมกันในการกำเนิดและทรัพย์สิน ผู้ที่เกิดในตระกูลมั่งคั่งย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาและเลือกงานอาชีพได้ดีกว่า

(2) ความไม่เท่าเทียมกันในการทำงาน ผู้ที่แข็งแรงย่อมได้ค่าตอบแทนสูงกว่าสำหรับงานใช้กำลัง ส่วนงานใช้สมองย่อมมีผลตอบแทนสูงกว่างานใช้กำลัง

(3) ความไม่เท่าเทียมกันในความรู้ ผู้ประกอบวิชาชีพ เช่น สถาปนิก วิศวกร แพทย์ ทนายความ ย่อมได้ค่าตอบแทนสูงกว่าผู้ทำงานทั่วไป

(4) ลักษณะของอุปสงค์และอุปทาน ผู้เป็นเจ้าของที่ดินในสิงคโปร์ซึ่งขาดแคลนที่ดินย่อม

ได้รับผลตอบแทนสูงกว่าในอาฟริกา

ความไม่เท่าเทียมกันของรายได้อาจมีผลดี คือ

(1) จูงใจให้มีการทำงานมากขึ้น

(2) มีการออมทรัพย์สูงขึ้น

แต่ก็อาจเกิดผลเสีย คือ

(1) เกิดการผูกขาด ผู้บริโภครู้สึกเอารัดเอาเปรียบ

(2) เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม เพราะคนส่วนใหญ่ยากจน

2. ปัญหาการว่างงาน “การว่างงาน (Unemployment)” หมายถึง “การที่คนเราไม่สามารถจะหางานทำได้ ทั้ง ๆ ที่เป็นผู้สามารถในการทำงาน และเต็มใจที่จะทำงาน” ในทางเศรษฐศาสตร์มุ่งหวังที่จะให้ประเทศอยู่ในภาวะ “การจ้างงานเต็มที่” (Full Employment) อยู่เสมอ คือในสภาพที่บุคคลที่อยู่ “กำลังแรงงาน (Labor Force)” ต่างก็มีงานทำตามความสามารถของตน และได้รับค่าจ้างในอัตราที่กำลังเป็นอยู่ในขณะนั้น หรือถ้ามี “การว่างงาน” (Unemployment) เกิดขึ้นประมาณร้อยละ 3 – 4 ของกำลังแรงงานแล้วก็ยังถือว่าอยู่ในภาวะการจ้างงานเต็มที่ ตามปกติสภาพการว่างงานมักอยู่ใน 3 ภาวะคือ (1) การว่างงานจริง ๆ เป็นภาวะที่ไม่มีรายได้อาจเป็นการทำงานอาจเป็นระยะสั้นหรือระยะยาว (2) การทำงานต่ำกว่าระดับ (under-employed) เป็นภาวะที่เขาอาจมีงานทำแต่เป็นงานที่จ้างเพียง 2 – 3 วันต่อสัปดาห์ และ (3) การว่างงานแอบแฝง (Pisguised Unemployment) เป็นภาวะที่เขาทำงานเต็มเวลา แต่ไม่มีประสิทธิภาพ⁸ แต่ในสภาพปกติแล้วมักมีการว่างงานเกิดขึ้นเสมอด้วยสาเหตุต่าง ๆ กัน คือ : –

(1) การว่างงานเนื่องจากวัฏจักรเศรษฐกิจ (Cyclical Unemployment) เมื่อภาวะเศรษฐกิจเข้าสู่ระยะเศรษฐกิจตกต่ำ (depression) นั้น อำนาจซื้อของประชาชนตกต่ำลง สินค้าที่ผลิตได้ขายไม่ออก ผู้ผลิตจะลดการผลิตลงพร้อมกับตัดทอนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ รวมทั้งเลิกจ้างคนงานบางส่วนทำให้คนงานบางส่วนต้องว่างงาน

(2) การว่างงานบางฤดูกาล (Seasonal Unemployment) เนื่องจากการผลิตบางอย่างมิได้ต่อเนื่องกันตลอดปี เช่น การเพาะปลูก การก่อสร้าง เป็นต้น การปลูกข้าวอาจทำเพียง 6 เดือน หรือการก่อสร้างอาจมีน้อยลงในฤดูฝน เหล่านี้ เมื่อหมดหน้าเพาะปลูกหรือก่อสร้างอาจทำให้เกิดการว่างงานตามฤดูกาลขึ้นได้

⁸Vera Anstey and Anne Martin. *An Introduction to Economics*. (London : George Allen Et Unwin Ltd., 1964) p. 142.